

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Гургана Йорданова Георгиева
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“
за дисертационния труд на Христо Димитров Христозов
на тема „Окръжаващото пространство и планинското население в Родопите през XVI-
XVII век“

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“
Област на висше образование: 2. Хуманитарни науки, Професионално направление: 2.2
История и археология, Научна специалност: Нова и най-нова обща история / Балканите
през Ранното ново време

Дисертационният труд на Христо Димитров Христозов представлява текст в обем от 268 страници, който включва увод, четири глави, заключение, библиография, 45 таблици, 5 графики и 6 карти.

УВОДЪТ представя теоретичната рамка на т.нар. *environmental history* или история на окръжаващото пространство, която е използвана като база на изследването. Изчерпателно са изложени целта и задачите на дисертацията. Направен е анализ на използваните извори. Съдържанието е разпределено в четири глави, които са обособени на хронологико-тематичен принцип. ПЪРВА ГЛАВА очертава широката рамка на изследването – методология на *environmental history* и характеристики на планинското пространство. ВТОРА ГЛАВА се съсредоточава върху трансформациите и динамиката в селищната мрежа в периода на преход (XIV-XV век). Социалните и природни трансформации в Родопите във времето на бърз демографски прираст през XVI век са изяснени в ТРЕТА ГЛАВА. Сред тях Х. Христозов подчертава миграциите като най-интензивно въздействащ моделиращ фактор. Като характерни особености на развитието през периода той посочва появата и развитието на (планински) урбанистични центрове, хоризонталното и вертикално разширяване на селищната мрежа, както и оформянето на различни модели на селищна мрежа в отделните части на Родопите. ЧЕТВЪРТА ГЛАВА е посветена на климатичните промени и спадът на население през XVII век. Като резултати от измененията на природните условия са посочени изоставянето на обработваемите площи в по-високите планински зони, свиването на селищните мрежи, движението на хората от по-високите към по-ниските зони. Направен е анализ на процеса на ислямизация в Родопите и е подчертано значението на икономическия мотив при приемането на исляма.

В резултат на изследването се очертават ясно етапите на заселване на Родопите, развитието на селищната мрежа и трансформациите в природния пейзаж и социалните структури на планината.

Сред многобройните използвани извори се открояват големия брой османски данъчни регистри (тапу тахрир дефтери, джизие и авариз дефтери) от фонда на Османския архив в Истанбул. Използването на нов непубликуван изворов материал трябва да се отчете като принос към развитието на българската османистична наука. Не искам да пропусна рядко срещаното съчетаване на исторически извори с данни от поленови проби и проби от дървесни пръстени, което придава на изследването автентичен интердисциплинарен характер.

Към текста е приложена внушителна библиография, която съдържа заглавия на няколко езика и очертава рамката на специфичното поле на изследване историята на окръжаващото пространство.

Приложените карти, таблици и графики не са просто илюстративен материал, а синтез на сериозна изследователска работа по идентифициране на селищата и анализ на събраните данни.

Покрито е задължителното условие за публикации по темата с три статии – едната от които в международно издание.

Дисертацията е написана грамотно – без технически или граматични грешки. Стилът е завършен, кратък и ясен, демонстриращ доброто познаване и боравене с материята и терминологията. Той придава четивност на дисертацията и лекота при възприемане на тази специфична материя.

Приноси

Изследването дава нова гледна точка към историята на Родопите в частност и на планината в по-широк план. То разширява оптиката към някои често дискутирани социални процеси като миграции, демографски промени, ислямизация, прибавяйки важен фактор на влияние, а именно – промените в природните условия. Чрез анализирането на климатичните промени те получават едно по-комплексно обяснение.

В дисертацията си Христо Христов изпълнява успешно една амбициозна задача – да направи научно изследване с широк мащаб покривайки целите Родопи, които се разделят на няколко значително различаващи се зони, и да проследи трансформациите в региона в продължение на няколко века.

Интердисциплинарността на изследването е реална, а не формално търсена. Навлизането в биологията и дендрологията посредством използването на дендохронологични и поленови анализи, т.е. прекрачването на основната сфера на изследване, предполага едно допълнително усилие, което много малко изследователи са готови да направят.

Вкарването в оборот на нов изворов материал, пълноценното използване на османски дефтери е значителен принос за българската османистика.

Немаловажно постижение е локализацията на над 500 селища и 30 мезри в района на Родопите.

Бележки и препоръки

Приемам текста като завършено и цялостно изследване, към което нямам критични бележки. Препоръчвам скорошното му издаване във вид на монография.

Заключение

На базата на изтъкнатите приноси и достойнства давам своята положителна оценка за дисертацията и препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди на Христо Димитров Христозов образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 2.2 *История и археология*; научна специалност Нова и най-нова обща история.

8 април 2017 г.

.....
/Доц. д-р Гергана Георгиева /